

GOVOR V GABROVCU 28. OKTOBRA 2023

Je čas norosti! Naša civilizacija tvega popolno izničenje, človeštvo se zelo hitro, iz dneva v dan spreminja v lačnega volka s slino v ustih, ki ovohava vonj po krvi in izbira komu zasaditi ostre zobe v telo. Zemlja je posejana s trupli nedolžnih, smrt je postala vsebina zabavnih kavarniških pogovorov. Še do smrti nimamo več spoštovanja. Neobčutljivi smo, kot da se nas tragedije ne dotikajo, ker zgrešeno mislimo, da so daleč. Do solz in obupa nimamo spoštovanja. Človek ne spoštuje več življenja. Zakaj? Vprašujemo se, zakaj- in vsakdo lahko najde svoj odgovor, ki je morebiti zaslepljen od ideološkega bombardiranja medijev, suženj strankarskih logik in napotkov, odvisen od virtualnosti družbenih omrežij, ali pa je odgovor sadež razmisleka pameti svobodnega človeka, ki išče le resnico in pravico. A tudi slednje, zateči se k lastni presoji in svobodi, resnici in pravici, je v teh časih tvegano opravilo. Smo sploh svobodni? Svetovne velesile nas ločujejo na dva tabora, silijo nas k opredelitvam, kratijo nam avtentičnost lastnih misli po načelu, če nisi z nami si proti nam. Če se zgražam nad žrtvami Hamasa, sem dober, če se zgražam nad žrtvami v Gazi, sem podpornik terorizma. To ne pelje nikamor, le v razkroj sveta, v počasno drsenje proti prepadam neznanega. Ob podobah ruševin in trupel pa se žal prizadetost ustavi v naših srcih le za hip, kot da se nas apokaliptične slike ne bi dotikale, kot da je pok granat in bomb daleč, predaleč, da bi nas ogrozil. Pa ni tako! Vojna je zelo blizu. Kriki prizadetih ljudi in ozemelj niso videoigrice, virtualni planet, ki je omrežil našo pamet, ampak so tik ob naših ušesih. Ti kriki pretresajo in nas vodijo v čase, za katere smo mislili, da jih je človek dokončno iztrebil. A zgodovina ni nikogar nič izučila in se stalno ponavlja, kaže svoj skrotovičeni obraz: danes je na našem planetu okrog 55 spopadov in nova žarišča se vseskozi najavljajo. V naših očeh sta predvsem dve, ki jih mediji spektakularizirajo s svojimi vidnimi polji. Če poslušate poročila z bojišč, boste opazili, da nihče ne toči solz nad velikansko tragedijo pohabljanj, trpljenja in smrti, ampak se poročevalci omejujejo na to, kdo bo zmagal, kdo ima prav, kdo ne, kdo je lump in kdo dober. Vzrokov in globalnega vpogleda ne upošteva nihče. A vojna ni športna tekma! Vojna je pošast, ki nas lahko vsak hip posrka, stisne v svoje kremplje. Meni je nerazumljivo, kako da lahko človek ubije sočloveka. Zakaj?

Zakaj je treba zasesti ozemlja, zakaj izganjati nedolžne ljudi, zakaj prizadeti otroke? Zakaj proizvajati in nameščati orožje, sprožiti strel, ubiti? Kako naj se upremo zlu? Zakaj človek ni deležen vsega, kar mu kot človeku pripada? Žal, zelo žal, zlo pozna le en odgovor - novo nasilje. In na tej točki se zlomimo in se podre miroljubni stolp ideala sobivanja vseh ljudi. Kajti nasilju in smrti bi se morali zoperstaviti z vsemi sredstvi. Žal, zelo žal, človek mora svoje dostojanstvo, jezik, svobodo reševati z oboroženim odporom zoper zlo. Ne iščemo več vzrokov za prelivanje krvi, ampak le trenutek trenutnega. Ne raziskujemo in odkopavamo semena zla, marveč le njegovo klitje. Objektivno presojo je že zdavnaj vzela hudič. Kdor je močnejši, ta ima žezlo v rokah. Ta hoče razpolagati tudi z našo mislijo in našim mišljenjem. Ta nam krati svobodo.

Tega so se zavedali tudi in predvsem ti, katerih imena so vklesana v kraški kamen spomenika, ki stoji tu, danes, z nami, kot opomin in spomin, kot perspektiva boljšega jutri brez pohodov nasilja človeka proti človeku. Ali kdaj pomislimo, ko se peljemo mimo spomenika, zakaj so ti ljudje, mladi in starejši, umrli? Ozrимо se za hip nazaj. Neki mislec je zatrdil, da če hočeš iti naprej, moraš najprej nazaj. In ta nazaj nam govori, da je bil primorski človek, slovenski človek podvržen nezaslišanemu nasilju, obsodbi na smrt, v kleščah genocidne italijanske fašistične diktature. Zakaj? Le zato, ker je pripadal drugemu izvoru, kulturi, drugemu jeziku. Ker je bil svoboden na svoji zemlji, tudi njegovi zemlji, ki jo je delil s sosedom drugačnega jezika, tako v Trstu, na Tržaškem, Goriškem, v Beneški Sloveniji in Kanalski dolini. A diktature svobode ne prenašajo! Jezika kulture nočejo. Ločujejo. In zgodil se je požig Narodnega doma v Trstu, Trgovskega v Gorici, ukinjeni so bili časopisi in revije, slovenske šole zaprte, kulturna društva prepovedana, prepovedan je bil slovenski jezik, Slovenci samo zato, ker so Slovenci, poslani v posebne bataljone, v konfinacijo, izgnani, mučeni, obsojeni na smrt, preganjani kot živali, ubiti, ustreljeni. Več kot dvajset let je trajal teror neke umišljene, v duhu in možganih beraške italijanske nadržane zoper slovenski narod na tem delu zemlje. Zato so se ti fantje in možje uprli, uprli so se fašizmu in nato še nacizmu, dvema največjima zlema v zgodovini človeštva. A poglejte nesramen paradoks! Še danes jih ima Italija za teroriste, če pomislimo le na bazoviške junake, ki se jim oblasti kdaj pa kdaj poklonijo, a očitno s figo v žepu. Na tem mestu zahtevamo, da se jim

prizna junaštvo boja zoper fašizem, za demokracijo in svobodo slehernega! Dokler se to ne bo zgodilo, ne moremo verjeti besedam pomiritve, ustvarjalnega sobivanja in kulturnega bogatenja. Priče smo splošnemu revizionizmu polpretekle zgodovine. Novi domači oblastniki, evropski populizmi, fašizem v gosposki preobleki skušajo izničiti partizansko gibanje in boj. Mnogi, tudi pri nas, nasedajo novi propagandi. Mnogi zamahnejo z roko, češ - kar je bilo je pač bilo. Res je, kar je bilo je bilo, a res je tudi, da je tisti bilo še vedno tu - Slovenci se moramo še vedno boriti za svoje pravice. Zato so padli fantje in možje, katerih imena so vklesana v spomenik v Gabrovcu in v številne spomenike pri nas in širše - borili so se za pravico in resnico, za enakopravnost, za mir. Je padla njihova žrtev na rodovitna tla? Smo dediči njihovega človekoljubnega žrtvovanja? Smo nosilci svetlih idealov svobode in navezanosti na lasten narod, na jezik, zaradi katerega so dali življenje?

Le pomislimo. Za hip pomislimo in si odgovorimo vsak pri sebi, tiho, pošteno, potrkajmo na vest in dušo. Odgovorimo si odkrito: je slovenska šola še slovenska? Je naš jezik povsod prisoten? Imamo zajamčena zastopstva v voljenih telesih? So vsi davčni in ostali obrazci birokracije v slovenskem jeziku? Se lahko z vsakim in povsod v teh krajih pogovarjam v lastni govoric? Zakaj se moram s tujegovorečim na tej skupni zemlji poslužiti njegovega in ne svojega jezika? Zakaj me ne razumejo. Zakaj je na slovenskih šolah tudi učni predmet italijanščina, na italijanskih pa ni slovenščine? Je to demokracija? Je to večkulturnost in večjezičnost, ki naj bi bili vrednoti tega prostora? Zakaj tako imenovana slovenska politika in civilna družba ne reagirajo, ko tržaški odbornik trdi, da je treba uveljavljati enotni italijanski jezik ne pa zahtevati slovenskih jasli? Mnogi menijo, da so časi drugačni. Ne, časi niso drugačni in čas je vedno isti od pamtiveka do danes. Mi smo drugačni v času, ker ga ne znamo usmerjati. Prilagajamo se udobnosti in lenobi, ker nas je omrežil sodobni fašizem v rokavicah, ki pospešuje asimilacijo, nas dela krotke in ubogljive. Naša narodnostna politika, politika nekaterih strank, je katastrofalna in nas je privedla do tega ter nas celo prepričala, da ne vemo več, kdo in kaj smo, čeprav je odgovor zelo preprost. Celotni najvišji predstavniki matične domovine nam odrekajo pravico biti veja naroda, ker smo narodna manjšina. Tudi uradno. V naši skupnosti je preveč strankarske in premalo narodne zavesti. Preveč globalizacijske oportuniteti in premalo navezanosti na

našo zemljo in žrtve osvobodilnega boja, ki mu italijanska ustava daje nesporni pečat, saj da je republika nastala na temelju odporništva. Ti junaki, partizanski borci, so dali življenje za obrambo narodne zavesti. Drugega pač niso imeli. Drugega človek nima, ne včeraj, ne danes, ne jutri! To so nam pustili v dediščino. Preživetje slovenske manjšine ni samoumevna stvar, biti in ostati Slovenec je zahtevno opravilo, a tudi polno zadoščanja, ker je potrjevanje lastne biti v tem odtujenem svetu in okolju revolucionarno dejanje. V nasprotnem primeru nam ostane le ena odločitev - potujčiti se.

Ohranjati sebe. To dolgujemo vsem gibanjem za svobodo v svetu. Tudi našemu. Ostati to, kar smo! Odprti do drugačnosti, v stalnem dialogu s sosedom, sodelovalni in solidarni. Neomajni v prepričanju, da smo na strani pravice in resnice. To je sporočilo, ki ga daje kraški kamen v Gabrovcu. Vsak dan nam govori. Nas opominja. Opozarja. Čas bi bil, da mu prisluhnemo. Da si besede zapomnimo in jih uresničimo, ne pa, da nanje pozabimo čim je proslave konec. Pozaba je najhujša past. Zaradi pozabe so vojne, so spori, je družba iz dneva v dan bolj nasilna, pri nas pa slovenski jezik izginja. Kdo nosi za to odgovornost? Ker odgovornosti so. Na ravni posameznika in družbe. Spomin ni maščevanje, marveč tlakovanje poti boljšemu danes in jutri. Zakaj? Čemu? Kot pravi znana partizanska pesem: za svobodo, za mir!

MARIJ ČUK